PRIMADIERS

Pompeu Fabra, Loís Alibèrt

Occitan e catalan

EDICIONS TALVERA

Imatge de cobèrta: Loís Alibèrt e Pompeu Fabra.

Pompeu Fabra, Loís Alibèrt
Occitan e catalan

Reproduccion d'articles pareguts en 1934 dins la revista *Òc*, numerizada pel CIRDOC e estremats sus occitanica.eu. Introduccion de Joan Francés Blanc.

© 2023 Edicions Talvera. ISBN 979-10-90696-74-7.
Colleccion *Primadièrs* n°8 (ISSN 2118-7398)

Tots los nostes libes son en linha: https://edicions.talvera.free.fr

ENSENHADOR

Ensenhador.....iii

Desviacions cap al non-res (Joan Francés Blanc).....v

Com s'ha refet la unitat de la llengua catalana
(Pompeu Fabra i Poch).....1

Un manifèst
Desviacions en el concepte de llengua i Pàtria.....8
Commentari de Pompeu Fabra.....12
Commentari de Loís Alibèrt.....13

Catalan e occitan (Loís Alibèrt).....15

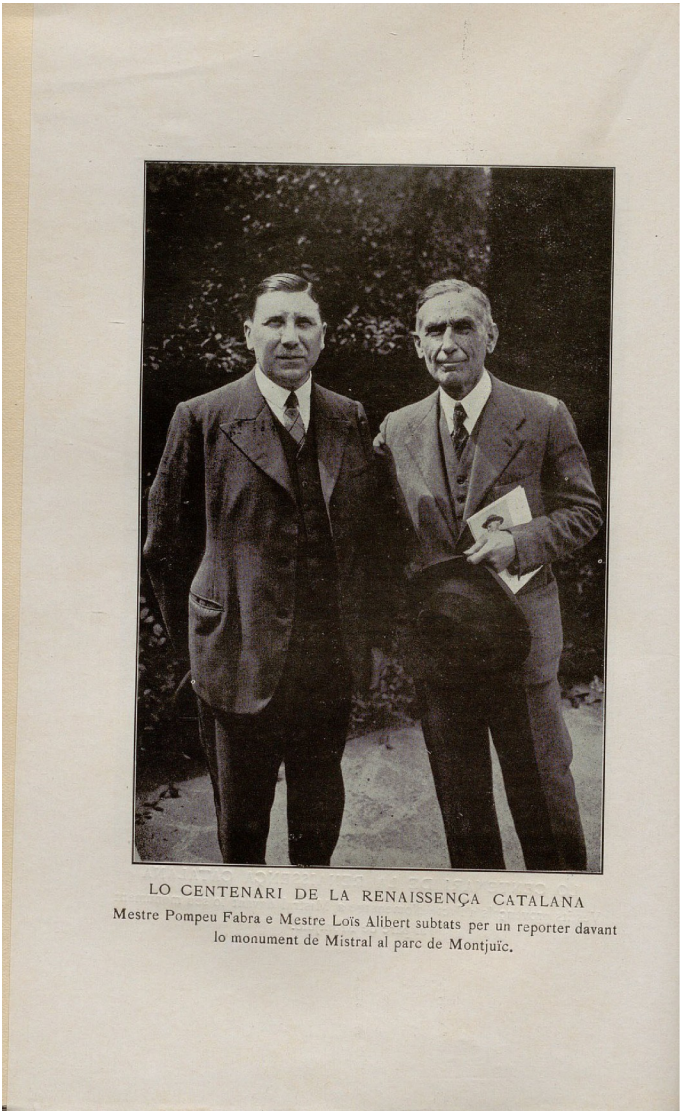

LO CENTENARI DE LA RENAISSENÇA CATALANA

Mestre Pompeu Fabra e Mestre Loïs Alibert subtats per un reporter davant lo monument de Mistral al parc de Montjuïc.

Fotografia d'Alibèrt e Fabra
(Acadèmia de las sciéncias moraus e politicas. Sorsa: Gallica)

Desviacions cap al non-res

(Joan Francés Blanc)

Lo primièr tèrç del sègle XXen es l'atge d'aur de l'occitanocatalanisme. Après *Mont-Segur*, la revista *Occitania* pareguda entre 1905 e 19xx aubora sens complèxe Tolosa e Barcelona coma ciutats de publicacion. La revista *Òc*, a partir de 1929 publica de tèxtes en occitan e en catalan. Josep Carbonell, qu'ajuda a la publicacion de la *Gramatica* d'Alibèrt e lo quite Pompèu Fabra, i publican d'articles. Donam aicí un article de Fabra que parla de l'unitat de la lenga catalana, un article d'Alibèrt que compara occitan e catalan, e lo famós manifèst de 1934 amb lo comentari d'Alibèrt.

De qu'es arribat, doncas, en 1934? La decision de l'elèit catalan de se separar de l'Occitània a doas rasons principalas. La primièra, es qu'an l'illusion, los catalans, que dins la Republica espanhòla van trobat un biais de s'emancipar, e que d'un còp los occitans son mai una carga, un andicap, qu'una ajuda. La segonda, es que los occitans son tròp descentralistas. Accèptan la varietat dialectala, publican tot còp en gascon, en lemosin, en provençal, en lengadocian, sens far empacha a la riquessa de la lenga, al contrari dels catalans que son a tuar lors dialèctes e sustot a voler negar l'originalitat del valencian e del balear.

La resulta es dobla, a malgrat Fabra qu'ensaja de díser que tot es pas encara perdut. D'un latz, l'aflaquiment definitiu de l'occitanisme. Lo mistralisme es moribond, la SEO creada en 1930 va se negar dins los deliris collaboracionistas d'Alibèrt. L'IEO, a la liberacion, ensaja

de salvar los mòbles mas es gaire mai qu'una associacion segond la lèi francesa de 1901, quitament reconeguda d'utilitat publica, que menaça pas l'unitat francesa. Es utilizat mai qu'util, per far empacha al nacionalisme occitan, per donar una virginitat politica a una esquèrra democratica o pas qu'utiliza l'occitanisme coma resèrva d'electors. D'un autre latz, lo catalanisme es embarrat dins lo Principat. Gaires son los valencians que lo seguisson desenant, e aquò finalament menèt mai de problèmas que de solucions.

Los tres tèxtes son publicats dins lo meteis numèro de la revista *Òc*, paregut en 1934, numerizat pel CIRDOC e a posita sul sit *Occitanica*:

https://occitanica.eu/items/show/22176

Lo tèxte del manifèst dins *Òc* es pas signat. Avèm trobadas la signaturas sus un estampat a despart present sur l'Internet Archive:

https://archive.org/details/fabra-et-al-1934

■

EDICIONS TALVERA

Colleccion *Mistralenc*

Una colleccion sul mèstre de Malhana.

Volums ja pareguts:

1. Frederic Mistral. Maurice Rivière-Bertrand. *Muereglie.*
2. Frederic Mistral. *La lengo prouvençalo.*

Per paréisser:

Frederic Mistral, Hans Weiske, *Calendau; ein provenzalisches Gedicht von Frederi Mistral*

Charles Alfred Downer, *Frederic Mistral, poet and leader in Provence*

Com s'a refet la unitat de la llengua catalana
(Pompeu Fabra i Poch)

Un fet que tots hem vist amb un gran goig ha estat el reconeixement de l'oficialitat de la llengua catalana. Poc n'imaginava la possibilitat Milà i Fontanals quan, en el seu discurs presidencial dels Jocs Florals del 1859, referint-se al català, pronunciava aquestes paraules : « Amb entusiasme barrejat d'un poc de tristesa, li donam aquí, a aquesta llengua, une festa, li dedicam un filial record, li guardam almenys un refugi ». Una llengua catalana apta per a ésser la llengua oficial de Catalunya, llavors, ni tan sols existia : calia formar-la. Però aquells homes de lletres que restablien els Jocs Florals obrien el camí que havia de portar-nos, un dia, a veure això : el català declarat llengua oficial de Catalunya.

Per damunt dels parlars catalans, els nostres escriptors medievals havien format una llengua escrita *única*, una llengua literària en la qual traspuaven a penes les diferències dialectals : el català que s'escrivia en els inicis de la Renaixença no era pas la llengua moderna que hauria sortit d'aquella llengua antiga si no hagués sobrevingut la decadència literària ; però calia que ens decidíssim a escriure en català, encara que fos en el català pobre i deturpat de la decadència, perquè un dia poguéssim arribar a formar de nou una *llengua catalana*, una llengua literària que fos digna successora de la nostra gloriosa llengua medieval. I és gràcies a la instauració dels Jocs Florals que el nombre escassíssim dels conreadors de la llengua catalana veié augmentar-se i s'assegurà la continuïtat del seu conreu, sense la qual l'obra de redreçament avui acomplerta no hauria pogut mai realitzar-se.

Certament, l'obra sistemàtica de depuració i fixació del català s'ha acomplert enfora dels Jocs Florals. Però foren indubtablement els homes dels Jocs Florals qui la iniciaren en reconèixer que calia alliberar la llengua escrita de les tares que havia contret durant els segles de decadència

exigia la col'laboració del filòleg i del gramàtic ; doncs bé, els primers filòlegs i gramàtics de la Renaixença es compten entre els iniciadors i primers mantenidors dels Jocs Florals : recordem un Bofarull, un Blanch, un Milà, i sobretot, un Aguiló, que emprengué l'obra gegantina de replegar els materials lexicogràfics necessaris per a refer el nostre diccionari.

Ara, que, en l'absència d'una autoritat reconeguda per tothom, l'obra de millorament empresa fou causa que es produissin tota mena de divergències entre els escriptors catalans. En els primers temps de la Renaixença, el sistema gramatical adoptat era el del català de la decadència ; segons Bofarull, que adoptava completament aquest sistema, semblava que l'obra de millorament de la llengua s'havia de reduir a la depuració del lèxic ; però Marian Aguiló es mostrà tot seguit disconforme amb aquell sistema i tractà de corregir-ne les defectuositats ; i, llavors, les innovacions del filòleg i poeta mallorquí, acceptades pels uns i rebutjades pels altres, donaren naixença a una dualitat de sistemes, les diferències entre els dos sistemes accentuant-se quan els seguidors de Marian Aguiló, fora del clos dels Jocs Florals, tot continuant la seva obra d'acostament al català medieval, envestien la modernització de la morfologia i de l'ortografia. Davant dels dos sistemes en pugna, la majoria d'escriptors adoptaven, en cada qüestió, la solució que més els abellia, fos de l'un sistema o de l'altre. I el cos d'adjunts, mancat de l'autoritat que potser hauria aconseguit constituint-se a temps en una Acadèmia — com hauria volgut Gonçal Serraclara — no podia fer res per a remeiar aquell estat de coses ; les qüestions gramaticals, especialment les ortogràfiques, apassionaven de tal manera que, per no posar en perill la vida mateixa dels Jocs Florals, el cos d'adjunts acordava respectar la manera d'escriure de cada escriptor. Quan, el 1894, Eberhard Vogel presidia la festa dels Jocs Florals, podia dir amb raó : « Hi ha un corc que rosega la moderna literatura catalana : l'anarquia ». I quan el filòleg alemany es lamentava que encara no haguéssim sabut crear una llengua escrita única, havia de constatar que, dins els Jocs Florals, s'havia més aviat format un ambient poc favorable a la creació d'aquesta llengua ; més aviat s'hi havia vist amb gust que

cada escriptor escrivís en el seu dialecte accentuant-ne els trets diferencials ; i, per altra banda, la imposició d'una llengua escrita única, per allò que aquesta havia de tenir forçosament d'artificiós, no podia sinó desplaure als qui havien fet de l'espontaneïtat una arma per a justificar l'ús del català escrit enfront de l'ús d'una llengua forastera.

L'anarquia que lamentava Eberhard Vogel en el seu discurs presidencial, durà fins a la publicació de les Normes ortogràfiques de l'« Institut d'Estudis Catalans » i a l'adopció per aquest del sistema gramatical proposat en la meva Gramàtica del 1912. L'« Institut » pretenent amb les seves publicacions portar el català a ésser llegit pels estudiosos de tots els països, comprengué la conveniència que aquelles apareguessin escrites amb una ortografia uniforme, i això el decidí a traçar-se unes normes ortogràfiques a les quals se subjectarien els seus membres i col·laboradors. Redactades aquestes normes, en la confecció de les quals havien intervingut escriptors de totes les tendències, Prat de la Riba feia una crida invitant tothom a adoptar-les per tal de posar fi a l'anarquia ortogràfica que tant dificultava la difusió del català escrit i que el feia evidentment inepte per a ocupar dins de Catalunya el lloc que li pertocava. La crida de Prat de la Riba era atesa, les normes ortogràfiques de l'« Institut » eren acceptades tot seguit per la gran majoria dels escriptors i de les publicacions catalanes. Foren a oposar-s'hi molts dels qui, dins i fora dels Jocs Florals, s'havien mantingut més fidels al sistema gramatical de Bofarull. Però, malgrat aquesta oposició, l'anarquia ortogràfica va cessar pel fet que, enfront de les Normes de l'« Institut », l'Acadèmia de Bones Lletres confeccionava unes altres normes, a les quals s'adherien els adversaris d'aquelles.

L'oposició d'aquests era ben explicable : l'adopció de les Normes de l'« Institut » suposava, en ells, de renunciar a certes convencions ortogràfiques que els semblaven intangibles i que havien defensat persistentment, a vegades amb passió, contra les escomeses dels innovadors. Potser podia retreure's als antinormistes que, en ares de la unificació ortogràfica, no sabessin fer el sacrifici de llurs preferències com havien fet els membres de l'« Institut d'Estudis Catalans » ; però ells no es trobaven exactament

en el cas d'aquests, els quals s'havien obligat per endavant a acceptar els resultats d'unes votacions i havien participat en les llargues discussions que les precediren. Si ells creien que algunes de les normes de l'« Institut » eren equivocades, hom s'explica que tractessin de mantenir les que jutjaven preferibles. Es clar que era de doldre una actitud que entrebancava la difusió de la llengua escrita, i per això nosaltres, els innovadors, els hem combatuts en moltes ocasions ; però jo declaro ací ben sincerament, que si alguna vegada — que no ho recordo — hagués estat excessivament agressiu amb ells, me'n penediria, perquè, en llur actitud, els guiava indubtablement el mateix afany que a nosaltres : el d'atènyer la major perfecció de la nostra llengua escrita. Jo havia confiat sempre que, en el moment que el català fos declarat llengua oficial i cridat per tant a ésser après i emprat per tots els catalans, ells deposarien patriòticament llur actitud. I així ha estat : l'Acadèmia de Bones Lletres ha publicat, en el seu darrer butlletí, aquesta declaració d'adhesió a les Normes ortogràfiques de l'« Institut » : « Una altra renúncia per part de l'Acadèmia ha estat el del sistema ortogràfic creat per ella quan els estudis filològics no eren encara corrents i defensat en campanyes persistents i enèrgiques. Però la infrangible constància d'aquesta defensa, que podia ésser una virtut dins una lliure palestra literària, hauria estat funesta si hom l'hagués volgut continuar en el moment que al català, esdevingut idioma oficial de Catalunya, li calia tenir una unitat externa que el fes apte a tots els serveis del poble, avui en ple període constitutiu d'autonomia. Es per això que l'Acadèmia ha adoptat les « Normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans ».

Davant d'aquesta renúncia de l'Acadèmia de Bones Lletres, no se'ns ocorregués parlar de vençuts i vencedors. Per a arribar a una ortografia única, ha calgut, ara, que els antinormistes renunciessin a algunes de llurs solucions ortogràfiques ; però, qui, un dia o altre, no ha hagut de fer el mateix durant el llarg procés d'elaboració de la nostra ortografia ? Pensem que el sistema ortogràfic fins ara anomenat de l'« Institut », és un sistema nascut, el seu dia, d'unes discussions en què intervingueren escriptors de totes les tendències i en què no hi hagué un sol d'ells que

no hagués de sacrificar alguna de les seves solucions més cares. Tots els qui, tard o d'hora, hem acceptat les Normes de l'« Institut », des dels qui intervinguérem en llur confecció fins als qui han estat els darrers a adoptar-les, tots hem estat vençuts i vencedors alhora : vençuts en unes qüestions, vencedors en altres. I tots hem d'estar ben satisfets d'haver sabut sacrificar, qui més aviat, qui més tard, algunes de les *nostres solucions*, si així hem aconseguit arribar a la unitat ortogràfica tan necessària per a la difusió de la llengua escrita.

Avui podem estar joiosos d'haver aconseguit, no solament aquesta unitat ortogràfica, sinó encara aquella unitat lingüística que ha fet possible l'elevació del català a llengua oficial de Catalunya. Havíem de normalitzar-ne la morfologia i la sintaxi, depurar-ne i refer-ne el lèxic ; i, en aquesta tasca, ens ha calgut també lliurar batalles : unes per fer comprendre la necessitat de formar una llengua escrita única per damunt les varietats dialectals de la llengua parlada ; d'altres per convèncer els arcaïtzants que no es tractava d'una mera restauració de la llengua medieval ; d'altres, en fi, per fer desaparèixer les divergències que forçosament havien de sorgir en el treball de selecció que exigia la formació d'una llengua literària. Sortosament, en aquests darrers anys, aquelles lluites havien anat apaivagant-se, la gent comprenia cada dia més que una obra col'lectiva demanava que hom defugís les actituds d'intransigència, i en aquest ambient de col'laboració, un sistema gramatical — el que un dia havia adoptat l'« Institut » — millorat amb les modificacions que anava aconsellant una coneixença més completa dels problemes, ha anat imposant-se fins a comptar amb l'adhesió de la totalitat dels escriptors actuals. En aquest ambient de col'laboració, era encara una nosa la pugna entre dos sistemes ortogràfics, que, en un principi, ja havia dificultat seriosament la discussió serena dels avantatges i inconvenients de les innovacions proposades. I és per això, encara, que hem d'alegrar-nos de la decisió de l'Acadèmia de Bones Lletres.

Si : hem de celebrar d'haver posat fi a les nostres dissensions perquè això és la garantia d'una col'laboració més eficaç en la tasca que ens imposa, encara, l'obra de redreçament i de difusió de la llengua escrita. Podem, sens

dubte, estar joiosos de l'obra realitzada ; comparem el pobre català de la decadència amb el català depurat i normalitzat d'avui ; pensem que, en l'època del restabliment dels Jocs Florals, Milà i Fontanals podia dir, amb raó, referint-se al català : « Guardem-li almenys un refugi », i ara és reconeguda la seva oficialitat ; podem estar joiosos del camí fet ; però resta encara molt de camí a fer.

Quant a l'obra de redreçament, seria un error de creure que ja no ens manca sinó de fer uns lleus retocs al sistema gramatical, d'acabar de fixar la sintaxi, de donar acolliment a aquest o a aquell mot arcaic o dialectal ; en el moment que el català va penetrant en medis d'on fins ara havia estat bandejat, va veient-se com està encara inacabada l'obra de depuració del seu lèxic ; cal refer els vocabularis tècnics ; una infinitat de coses dels oficis, de les arts, de les indústries, són designades amb mots castellans ; cada dia plouen les preguntes : com se'n diu en català de tal cosa ? les quals caldria sovint mudar en : com se n'hauria de dir en català de tal cosa ?...

I, quant a l'obra de difusió de la llengua, pot dir-se que tot just comença. I hi haurem de posar el màxim esforç, perquè — enteneu-ho bé — no es tracta solament de difondre l'ús del català en el sentit que la gent s'acostumin a escriure preferentment en català en lloc de fer-ho exclusivament en llengua castellana, sinó de difondre la coneixença de la llengua literària, d'aquesta llengua depurada i normalitzada que tant ens ha costat d'elaborar, i que no és pas el pobre català que parlen la majoria dels catalans i que s'escriu habitualment, ple de castellanismes i de vulgarismes vergonyosos. Cal fomentar l'ensenyament del català, sobretot entre els qui millor poden difondre'n la coneixença en la massa parlant catalana : els qui escriuen per al públic i, des d'ara, els mestres. Cada dia augmenta el nombre dels qui llegeixen el català : però el català que els ofereixen les nostres publicacions és *sempre* correcte ? El català serà — és de creure — ensenyat aviat a totes les escoles de Catalunya ; però saben el català *tots* els mestres ? Pensem que si no anem de pressa en aquesta tasca de difusió, correm el perill que l'obra de redreçament realitzada ho hagi estat endebades. El català perilla, ara més que mai, d'esdevenir un calc de la llengua castellana.

Dins un règim de bilingüisme, l'únic mitjà de resistir a la influència pertorbadora de la llengua forastera, és la coneixença perfecta de la llengua materna. Sense ella, continuarà fatalment la castellanització que començà durant la decadència i que la Renaixença no ha deturat pas.

Tenim, doncs, encara, davant nostre una grossa tasca a fer. Cal no oblidar-ho, puix que seria funest que, davant els resultats obtinguts, creguéssim que ja era arribada l'hora de cantar victòria, i, cofois, donéssim per acabada la nostra tasca. Es tracta, ara, de consolidar l'obra realitzada completant-la i difonent-ne la coneixença en la massa parlant catalana. Tasca àrdua, davant la qual jo espero que tots ens esforçarem per tal que no sorgeixin noves divergències entre aquells a qui pertany de realitzar-la.

POMPEU FABRA,
President de la «Secció Filològica» de l'«Institut d'Estudis Catalans». President del «Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona».

EDICIONS TALVERA

Colleccion *Lengas del mond*

Volums ja pareishuts:

1. Joan Francés Blanc, *Diccionari occitan-oromo e oromo-occitan*
2. František Vymazal, *Cikánsky snadno a rychle*
3. Achille Luchaire, *De lingua aquitanica*

Per paréisher:

Bernardino Biondelli, *Saggio sui dialetti galloitalici*

Graziado Isaia Ascoli, *Schizzi franco-provenzali*

Friedrich Lorentz, *Slovinzische Grammatik*

Graziado Isaia Ascoli, *Saggi ladini*

Antonio Ive, *L'antico dialetto di Veglia*

UN MANIFÈST
DESVIACIONS EN EL CONCEPTE DE LLENGUA I PÀTRIA

I

L'inici de la segona centúria de la Renaixença ens ha portat a meditar conscienciosament sobre el camí fet pel catalanisme i el que encara resta per fer. Constatem, d'una banda, com el sentiment patriòtic s'ha estès considerablement i com l'actuació de diverses generacions ha cristal·litzat en guanys culturals i polítics. D'altra banda, però, cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes errors o desviacions que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1er, la concepció de la nostra Pàtria com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat, és a dir, la seva reducció a una de les regions que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional; 2on, la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.

II

La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprèn, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània. Composta de quatre grans regions – Principat, València, Balears i Rosselló – cadascuna amb interessants característiques pròpies, cal observar en tots els ordres llur personalitat, que ens dóna una tan gran riquesa d'aspectes. No existeix cap perill –ni cap desig– d'absorció d'una regió per les altres. Fóra contradictori a la tradició històrica i a l'esperit liberal del nostre poble. Respectuosos amb aquesta diversitat, ens cal, també, adquirir plena consciència de la nostra unitat i enfortir-la convenientment, sobretot en l'aspecte cultural. Unitat no vol dir pas submissió d'uns a altres ni uniformació externa; unitat vol dir creació d'uns ideals comuns i la joia de posseir una cultura que tots

anomenem nostra. Allà on aquesta unitat ha de manifestar-se amb més energia és davant els altres països; en el contrast entre nacional i estranger és on més hem d'enfortir el sentiment de pàtria, per damunt de les diferències regionals. I no exposem, amb aquestes paraules, cap teoria nova; elles responen a la concepció tradicional i ortodoxa del catalanisme conscient. Això no significa, és clar, que vulguem tancar el pas a cap aspecte possible d'expansió catalana que es pogués plantejar oportunament i que fos viable.

III

De les dues errors que combatem, la primera, que limita la nostra pàtria al territori de les quatre ex-províncies, és, sens dubte, la més extensa i inveterada. Les manifestacions de consciència nacional durant l'Edat Mitjana (el cronista Muntaner i el rei Pere III en són alts exponents) responen al sentiment integral de pàtria. L'afebliment i la desaparició del sentiment d'unitat coincideix amb els temps de decadència. I no cal dir que la nació que ens governa des de fora, ha procurat –i procura encara–, per tots els mitjans, de fomentar i accentuar la divergència entre els països catalans. Sortosament, de mica en mica, la Renaixença restaura el vell esperit de totalitat. Molt ha estat el camí fet, però cal reconèixer que encara no hem arribat a la plena consciència col·lectiva. El fruit millor de la commemoració del Centenari de la Renaixença ha d'ésser l'extirpació de tot allò que s'oposi a la consecució immediata d'aquest ideal. I creiem, sincerament, que la segona desviació a què hem al·ludit –tot i ésser filla d'una noble i fervent intenció patriòtica–, constitueix un obstacle gravíssim per a aquest assoliment.

IV

En la qüestió occitanista trobem avui, entre nosaltres, una fluctuació de conceptes: unes vegades Occitània és la suma de diverses regions que formen una nacionalitat única (com ja definia Josep Aladern a començaments de segle); altres vegades Occitània és un compost de

nacionalitats amb personalitat pròpia que formen vagament una "supernació".

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals –suposen– són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etc.

Caldria reflexionar bé sobre el perill que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari: en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües o dialectes; l'occitanisme, concebut així, tendeix, per via indirecta, a contraposar a la llengua catalana una *llengua valenciana* i una *llengua mallorquina*, amb la mateixa raó que hi hauria per a l'existència d'una *llengua menorquina* o *lleidatana* o *castellonenca*, etc.

Altrament, hi ha una raó científica que s'oposa a aquestes teories occitanistes. Avui la lingüística afirma que el català i la llengua d'oc –coneguda per tots els romanistes amb el nom de provençal– són dues llengües diferents, constitueixen dos grups lingüístics a part, malgrat les semblances de diversa índole que hom hi pugui trobar, les quals no són més grans que les que hi ha entre el castellà i el portuguès. Alguna de les varietats del provençal és, certament, de fàcil comprensió per a un català mitjanament il·lustrat, però això no vol dir pas identitat de llengua. A ningú no se li acudirà de dir que el català i l'italià formen part d'una mateixa unitat lingüística pel sol fet que un públic català pugui seguir amb relativa facilitat una representació teatral en italià, llengua fàcil si hom la compara amb algun dels parlars occitans, com l'auvernès o el gascó, només comprensibles al qui s'ha dedicat especialment a llur estudi.

Per a la comparació de dues llengües hem de tenir especialment en compte l'època dels textos comparats i els dialectes a què pertanyen. Cal referir-se, naturalment, als temps actuals, i els termes de comparació no han d'ésser els dialectes fronterers, ans aquells que han cristal·litzat en llengües literàries (dos escriptors la llengua dels quals por servir a aquest objecte, serien Mistral i Verdaguer). Si comparéssim textos catalans primitius amb els provençals coetanis, ens trobaríem en el cas de semblances que tots ells presenten també amb els d'altres llengües romàniques. Cal prescindir de la poesia trobadoresca catalana, que empra exclusivament el provençal –com els trobadors italians adopten també el provençal, com Alfons X de Castella escriu en gallec, i com vells escriptors d'Anglaterra usen el francès–, i de molts poetes catalans dels segles XIV i XV, i àdhuc alguns textos en prosa que contenen abundosos provençalismes, fet comparable a la influència lingüística castellana damunt els nostres escriptors de la decadència.

Aquesta posició nostra no ens priva d'apreciar en tota llur valor els forts motius (veïnatge, paral·lelisme de les renaixences occitana i catalana, actual cordialitat entre les seleccions dels dos països) per a estudiar amb interès la llengua, la literatura i la història de les terres occitanes (Gascunya, Llemosí, Auvèrnia, Llenguadoc i Provença) i per a intensificar l'intercanvi entre uns i altres (en els ordres literari, artístic i altres aspectes culturals), que més que mai ara convé d'estimular. D'una manera especial volem expressar la nostra simpatia als conreadors de les arts, les lletres i les ciències de les terres occitanes que han manifestat llur afectuós interès per la nostra terra i la seva cultura.

V

Insistim sobre la transcendència que tenen, en els moments actuals, els confusionismes i les vacil·lacions en el concepte de Pàtria.

Recordem l'afebliment que va comportar-nos l'ús del nom d'Aragó per a designar la confederació catalano-aragonesa; a l'estranger la

confederació era coneguda amb el nom de "regne d'Aragó", i el nom de Catalunya perdia injustament valor internacional precisament d'ençà que la integració nacional s'acomplia amb les conquestes de Ramon Berenguer IV i Jaume I. Avui hi hauria un perill similar si les terres de llengua catalana es consideraven incloses sota la denominació d'Occitània.

Recordem, per altra banda, com les vacil·lacions ortogràfiques i gramaticals van retardar, durant el segle passat, la concreció de la nostra llengua literària i han dificultat notòriament la seva expansió [dins la generació]* actual. Cal evitar, doncs, que unes vacil·lacions semblants en el concepte de Pàtria vinguessin ara a pertorbar i retardar en el nostre poble la consolidació d'una plena consciència nacional.

Barcelona, maig del 1934.

POMPEU FABRA, R. D'ALÒS-MONER, R. ARAMON I SERRA, PERE BOHIGAS, JOSEP MARIA CAPDEVILA, J. M. DE CASACUBERTA, PERE COROMINAS, JOAN COROMINAS, FRANCESC MARTORELL, J. MASSÓ-TORRENTS, MANUEL DE MONTOLIU, L. NICOLAU D'OLWER, MARÇAL OLIVAR, A. ROVIRA I VIRGILI, JORDI RUBIÓ, PAU VILA.

COMENTARI

7 de maig de 1934

S. Lluis Alibert,

Estimat amic, ja sabeu com us estimo i com estimo l'obra linguistica que realitzeu a Occitània, paral·lela a la que hem realitzat a Catalunya. Si he firmat, doncs, el manifest que han redactat alguns filòlegs catalans (i que suposo que no trigareu a conèixer) és perquè no té altre objecte que desfer lamentables confusions que constitueixen un perill pel nostre moviment nacionalista, sense que en cap manera es vulgui anar, amb ell, contra l'intesa cordial que convé que existeixi entre els dos pobles germans, el nostre i el vostre.

No hi heu de veure cap desafecte envers la vostra terra, de la qual tots els firmants son bons amics. Solament que creiem que el desig d'ajudar-nos mútuament en les nostres reivendicacions no hem de l'undar-lo en teories que no responen a la realitat i que, per tant, ens farien a la llarga més mal que bé : aci ja estan fent mal. No convé per ara anar (com han fet alguns occitanistes catalans) més enllà de les afirmacions fetes per vos i per mi el dia que donàreu la vostra conferència a la Universitat de Barcelona. L'adhesió de Nicolau d'Olwer i la meva a aquell manifest no significa en absolut cap entebeïment en la nostra occitanofilia ; estigueu-ne segur !

Pompeu Fabra

Nosautres occitans podem, donc, sobscriure volontosament a aquel manifest en defora de las reservas qu'avem formuladas subre lo classament del catalan demest las lengas latinas. Contunharem a lo considerar coma un idioma occitano-romàn, segurs d'èsser en acordi amb la majoritat dels sabents qu'an estudiat la question, e amb la realitat viventa. La letra tant amistosa d'en Pompeu Fabra, lo vertadier restaurador e lo melhor coneissedor del catalan modern, nos daissa clarament entreveire que, fins subre aquel darrier punt, nostre desacordi es mai aparent que real e mai dins las paraulas que dins los faits.

L'avenidor pot modificar lo posición de nostres descendents; mas, per ara, seriá obra bufeca, sinon perilhosa, d'anar al delà de las bosolas fixadas pel manifest : l'occitanisme deu demorar dins lo plan cultural e economic en se gardant dels somis unitaristas.

Loís Alibert.

EDICIONS TALVERA
çò de Joan Francés Blanc
23 avenue François-Mitterrand
67200 STRAßBURG
ELSAß-LOTHRINGEN

EDICIONS TALVERA

Colleccion *Lengas bastidas*

Ua colleccion sus las lengas artificiaus elaboradas ende vàser lengas de comunicacion internacionau, per supòrt a ua òbra de ficcion, o per jòc. Las lengas elaboradas per objectius politics (lengas ditas nacionaus... non son pas dens la mira d'aquera colleccion).

Volums ja pareishuts:

1. Joan Francés Blanc, *Las lengas de Libor Sztemon 2: Sorgas / Jazyky Libora Sztemone 2: Prámeny / Libor Sztemon's Conlangs 2: Sources*
2. Joan Francés Blanc, *Las lengas de Libor Sztemon 1: Lo mrezisk*
3. Joan Francés Blanc, *Lexic mrezisk-chèc-occitan*
4. Joan Francés Blanc, *Úvod do mrezisku*
5. František Vymazal, *Světová řeč volapük ve třech lekcích*
6. František Vladimír Lorenc, *Úplná učebnice mezinárodní řeči dra. Esperanta*
7. Joan Francés Blanc, *Las lengas de Libor Sztemon*
8. Johann Martin Schleyer, *Exposé des principes de la langue universelle ou volapük*

Per paréisher:

George Psalmanazar, *La langue formosane*

Jean François Sudre, *Langue musicale universelle*

Lucien de Rudelle, *Grammaire primitive d'une langue commune à tous les peuples (pantos-dîmou-glossa)*

Denis Vairas, *La langue des Sevarambes*

Josep Guardiola i Grau, *Kosmal Idioma*

CATALAN E OCCITAN

(Loís Alibèrt)

I

EXTRAIT DEL SOMNI DE BERNAT METGE

(Text de J. M. de Casacuberta, Els nostres clàssics — Pag. 160).

Dit has, encara més, que les dones són parleres e rallado-
Dit as, encara mai, que las donas son parlieras e ralhai-
res, e has feta gran festa de la ciència divinalment en elles
ritz[1]*, e as faita gran festa de la sciència divinalment en elas*
infusa. Verament, a mon juí, a gran tort les acuses. Lo
infusa. Verament, a mon juzizi a gran tort las acusas. Lo
parlar de les dones no és, comunament, sinó de les coses
parlar de las donas no es, comunament, sino de las causas
menudes o d'administració de casa ; bé és veritat que, per
menudas o d'administracio de casa ; be es veritat que, per
tal com naturalment són subtils e entenen e saben moltes
tal que naturalment son subtils e entendon e sabon moltas
coses primament e fort tost, puis dien-les, a vegades,
causas primament e fort tost, pueis dison las, a vegadas,
familiarment les unes a les altres, e no se'n segueix dam-
familiarment las unas a las autras, e no se'n seguis dam-
natge a algú.
natge a alcu.

Mas no és així dels hòmens, lo parlar e rallar dels quals
Mas no es aissi dels omes, lo parlar e ralhar dels quals
és abominable a Déu e desplasent e intolerable a tota per-
es abominable a Dieu e desplasent e intolerable a tota per-

---

* Coma o avem dit dins lo *Comentari* que precedís, donam dos textes ancians, l'un catalàn traduit en lengadocià de la meteissa epoca, l'autre occitàn traduit en catalàn contemporaneu, e dos autres textes moderns, l'un catalàn revirat al lengadocià, l'autre lengadocià revirat al catalàn. Aquelas traduccions o pusleu transposicions juxtalinealas permetràn a nostres legeires de se rendre compte als uelhs vesents de las concòrdàncias e divergéncias de las doas lengas e, per consequent, de se far un vejaire assenat sus la controvèrsia de lor parentat.

1. *Ralladores : ralhairitz.* Om troba tanbén en occitàn de femenins analogics en *— ora : pecadora.*

sona, e fort damnós a molts. La major part d'ells és bèstia
sona, e fort damnos a molts. La major part d'els es bestia
de prat, e cascú cuida èsser altre Salamó en saviesa e altre
de prat, e cascu cuida esser autre Salamo en savieza e autre
Tulli en eloqüència. Si hom parla d'alguna matèria subtil
Tuli en eloquencia. Si om parla d'alcuna materia subtil
denant ells, diran que moltes vegades l'han disputada ab
denant els, diran que moltas vegadas l'an disputada ab
hòmens de gran ciència, e que han de bons llibres d'aquella
omes de gran sciencia, e que an de bons libres d'aquela
matèria tractants. Si hom parla ab ells de fet d'armes,
materia tractants. Si om parla ab els de fait d'armas,
diran que Hanibal e Alexandre foren assat bons cavallers,
diran que Anibal e Alexandre foron assatz bons cavaliers,
mas que de tan bons ne trobaria qui bé los cercava ; volent-
mas que de tan bos ne trobaria qui be los cercava ; volent-
ho dir de si mateis. Si hom parla d'alguns grans fets, diran
o dire de si meteis. Si om parla d'alcuns grans faits, diran
que han vist, oit, cercat e llest tant com hom vivent ; e
que an vist, ausit, cercat e legit tant com om vivent ; e
jamai no isqueren del niu ni sabrien ajustar tres llimons
jamai no issiron del niu ni sabrian ajustar tres limos
en un bacín de barber. Iran per les places e per los cantons
en un baci de barbier. Iran per las plassas e per los cantos
jutjants les gents, escarnints e gitants verí per llurs bo-
jutjants las gents, escarnissents e gitants veri per lors bo-
ques. Demanaran regiments de viles e ciutats, e no saben
cas. Demandaran regiments de vilas e ciutats, e no sabon
regir si mateis e llurs cases. Si plou, o fa vent, o fred o
regir si meteisses e lors casas. Si plou, o fa vent, o fred o
calor, diràs que son estornells de carabassa ; bé és guar-
calor, diràs que son estornels de carabassa ; be es gar-
den que no eixiran de l'arca tro que la coloma sia tornada
dan que no eissiran de l'arca tro que la colomba sia tornada
ab loc ram verd en lo bec, e estaran d'estiu en lo celler e
ab lo ram verd en lo bec, e estaran d'estiu en lo celier e
d'hivern en la cuina, trufant e dient moltes pegueses e
d'ivern en la cosina, trufant e disent moltas peguesas e
escarns.
escarns.

Si van a l'esgleia, escarniran lo prevere si triga molt en
Si van a la gleisa, escarniran lo preveire si triga molt en
dir la missa, lo sermonador si no els diu lo sermó o preïc
dire la messa, lo sermonador si no lor ditz lo sermo o presic
en tres paraules, e los altres hòmens si no van arreats
en tres paraulas, e los autres omes si no van arrezatz
segons lo temps e les dones honestes si no seran tan orades
segon lo temps e las donas onestas si no seran tan auradas
com ells volrien, jutjans aquelles d'hipocresia.
com els volrian, jutjants aquelas d'ipocresia.

Quan l'ofici divinal se celebra, parlaran de barateries e
Quan l'ofici divinal se celebra, parlaran de baratarias e
de viltats, riuran e no sabran de què, torbaran los circums-
de viltats, riran e no sabran de que, torbaran los circums-
tants, gordaran les dones impúdicament, e no exiran de
tants, gardaran las donas impudicament, e no eissiran de
l'esgleia mentre elles hi seran. Mas pus que elles ne sien
la gleiza mentre elas i seran. Mas pueis que elas ne sian
eixides, diràs que són excomunicats : no hi romandrien per
eissidas, diras que son escomenegatz no i romandrian per
res, ne hi tornarien tro que elles hi són, que han poder
res, ne i tornarian tro que elas i son, que han poder
de donar-los absolució e suspendre'ls l'entredit.
de donar-lor absolucio e suspendre'ls l'interdit.

Quan van per les carreres, se cuiden trencar lo coll, gor-
Quan van per las carrieras, se cuidan trencar lo col, gar-
dant per les finestres ço que sovent los és impossible acon-
dant per las finestras so que sovent lor es impossible acon-
seguir. Puis, vanar s'han de moltes dones, que jamai no
seguir. Pueis, vanar s'an de moltas donas, que jamai no
hauran parlat ab ells ne les coneixeran. E finalment, men-
auran parlat ab els ne las coneisseran. E finalment, men-
tiran sens tota vergonya molt més que no parlaran e
tiran sens tota vergonha molt mai que no parlaran e
jurant, diran ésser en fet coses que null temps foren ima-
jurant, diran esser en fait causas que nul temps foron ima-
ginades.
ginadas.

EXTRAIT DE LA VIDA DE SANTA DELFINA

Recueil d'anciens textes : 1er partié : Bas-latin Provençal, de Paul Meyer (Page 147)

En aquel temps estava a Marselha .j. metge de gran
En aquell temps estava a Marsella .j. metge de gran
fama, lo cal avia nom maestre Arnaut de Vilanova, maes-
fama, lo qual havia nom maestre Arnau de Vilanova, maes-
tre en medecina. E Alzeas aviol de son espos, aordenet que
tre en medecina. E Ausias, avi de son espós, asordonà que
ambedos, marit e molher, anesso a Marselha per so que'l
ambdòs, marit e muller, anessen a Marsella per ço que'l
dig metge vis los empediments que ero en lor o en alcun
dit metge ves los empediments que eren en ells o en algun
de lor, e de remedi provesis. La cal cauza auzen la verges
de ells, e de remei proveïs. La qual cosa ausent la verge
Dalphina doptet que per aquesta ocazio lor verginal con-
Dalfina dubtà que per aquesta ocasió llur virginal con-
tenensa vengues en oblit. E com sobre aysso se acosselhes
tinença vingués en oblit. E com sobre això se aconsellés
am ma dona Garcens, e ma dona Guarcens acocelhet lhi que
amb ma dona Garcens, e ma dona Garcens aconsellà-li que
frayre Johan Jolia, cofessor d'ambedoas, anes prumier e
frare Joan Jolià, confessor d'ambdues, anés primer e
denuncies en secret a maestre Arnaut l'estament de lor
denunciés en secret a maestre Arnau l'estament de llur
contenensa, c'adonc no los calia en re doptar. Era lo dich
continença, qu'adoncs no los calia en res dubtar. Era lo dit
frayre Johan Jolia del coven dels frayres menors d'At, baro
frare Joan Jolià del covent dels frares menors d'At, baró
de gran sanctetat, home savi e pervist, e am gran discrecio,
de gran sanctedat, home savi e pervist, e amb gran discreció,
temen Dieu e am gran simplicitat ; sobre tot era en la
tement Deu e amb gran simplicitat ; sobre tot era en la
amor de Dieu escalfat, aven conpassio a las miserias dels
amor de Deu escalfat, havent compassió a les misèries dels
affligits, e entre las autras vertutz singularment desirava
afligits, e entre les altres virtuts singularment desitjava
la salut de las armas ; e per amor d'aysso tot arden am
la salut de les armes ; e per amor d'això tot ardent amb

meravilhos desirie[2] si mezeish donava a totz, don sas
meravellós desirer si meseix donava a tots, de qué ses
paraulas no sentio mas divinal amor. E per amor d'aysso
paraules no sentien mas divinal amor. E per amor d'això
totz aquells que de sa salutar doctrina ero recreatz e enbe-
tots aquells que de sa salutar doctrina eren recreats e embe-
gutz, sobre totas cauzas s'estudiavo aver caritat, amor e
guts, sobre totes coses s'estudiaven haver caritat, amor e
dileccio a Dieu e ha lor proheme. En tan gran devocio
dilecció a Deu e a llur proïsme. En tan gran devoció
yssamen era donat al sagramen de l'autar que per gran
eixament era devot al sagrament de l'altar que per gran
dossor e spiritual sabor no podia celebrar ces grans lagre-
dolçor e spiritual sabor no podia celebrar sens grans llàgre-
mas. Lo diable, contrari a tot be, lhi donava motas moles-
mes. Lo diable, contrari a tot be, li donava moltes moles-
tias : car .j. cer, aprop completa, luy oran en la claustra,
ties : car .j. vespre, aprés completa, ell orant en la claustra,
lo demoni lo pres, e per una auta fenestra lo gitet en .j.
lo demoni lo pres, e per una alta fenestra lo gità en .j.
solier ; mas per la virtut de Dieu gardat e defendut, no'lh
soler ; mas per la virtut de Deu guardat e defés no li
pauc [poc] nozer. Aquest frayre e madona Garcens ero spi-
poc noure. Aquest frare e madona Garcens eren spi-
rituals maestres de la virgis Dalphina e de son espos, e cum
rituals maestres de la verge Dalfina e de son espós, e com
fosso vengutz a la ciotat de Marselha e's fosso presentatz
fossen vinguts a la ciutat de Marsella e's fossen presentats
al metge, el, ayssi cum per frayre Johan Jolia era estat
al metge, ell, així com per frare Johan Jolià era estat
enformat, los receup benignament e lor promes segurtat.
informat, los recebé benignament e'ls promés seguretat.
E continuamen visitan els per .xv. dias que esteron aqui,
E continuament visitant ells per .xv. dies que esteren aquí,
ordenava lor tot dia viandas e de la manieyra de dormir
ordenava los tot dia viandes e de la manera de dormir
los enterrogava en public, mas a part, amb ambedos o amb
los enterrogava en public, mas a part, amb ambdòs o amb

---

2. *Desirie(r) : desirer.* Lo català emplegu regularament *desig* qu'existís també en occità *desieg. Desirer* se troba dins *Llibre de Deu* de R. Llull.

.j. de lor, totz temps parlava de las causas spirituals ;
.j. de ells, tostemps parlava de les coses spirituals ;
e'ls autres que ero amb els vengutz se pessavo que trac-
e'ls altres que eren amb ells vinguts se pensaven que trac-
tesso dels secretz empedimens ; e'l dig metge merevilhan
tessen dels secrets empediments ; e'l dit metge meravellant
la purtat de lors pessas e tan gran sanctetat de lor vida,
la puretat de llurs penses e tant gran sanctedat de llur vida,
el qu'era devot, fo fach may devot.
ell que era devot, fo fet més devot.

III

EXTRAIT DE "L'EVASIO" d'ALFONS MASERAS.
Pag. 91

El senyor Casadevall no és pas vell, digui el que vulgui
Lo sénher Casadevall es pas vielh, diga ço que volga
ell mateix i diguin el que els sembli els seus coneguts.
el meteis e digan ço que lor semble los sieus coneguts.
Però cap dia de la setmana no té per ell, tanta dolçor ni
Mas[3] *cap de jorn*[4] *de la setmana a pas per el, tanta doçor ni*
tanta beutat com el diumenge. En aquest dia, ell se sent
tanta beutat com lo dimenge. Dins[5] *aquest jorn, el se sent*
viure, se sent ell mateix ; el seu optimisme floreix. Durant
viure, se sent el meteis ; lo sieu optimisme floris. Durant
tota la setmana l'espera com un alliberament. I quan s'hi
tota la setmana l'espera com una deliurança[6]*. E quand s'i*
troba, és un home benestruc.
troba, es un ome benastruc.
En havent dinat a l'hivern, si Elisa no vol sortir, ell pren
En avent dinnat per l'ivern, si Elisa vol pas sortir, el pren
l'abric, el capell i el bastó i se'n va al cafè, a garlar amb
l'abrigalh, lo capel e lo bastón e se'n va al cafè, charrar[7] *amb*

---

3. *Però : mas.* L'occitàn modern a perdut *però* e l'a reconstituit en *per aquò, pr'aquò.* Lo catalàn anciàn aviá *mas* e lo modern a *més.*

4. *Dia : jorn. Dia* subsistís gaire en occitàn qu'en gascón. Lo catalàn modern serva *jorn,* tot ben que mens usitat que *dia.*

5. *En : dins.* Lo catalàn se servis correntament de *dins.*

6. *Alliberament : deliurança.* Lo catalàn coneis *deslliurança.*

7. *Garlar : charrar.* En catalàn *xerrar* de meteis sens.

els amics, o a donar un tomb, tot passejant, fins a la Plaça
los amics, o donar un torn[8], *tot passejant, fins a la Plaça*
de Catalunya. Després, las aviat de les enraonies, torna a
de Catalonha. Aprés, las aviat dels rasonaments, torna a
casa a entrada de fosc. A l'istiu no sol moure's del
casa[9] *a boca de nueit*[10]. *Per l'estiu leumens*[11] *se mou pas del*
pis. Si en acabar de dinar agrafa un llibre d'història
lotjament. Si en acabant[12] *de dinnar agafa un libre d'istòria*
o de filosofia, algun manual de vulgarització, gairebé
o de filosofia, qualque manual de vulgarización, gairebén
sempre s'installa en un balancí, prop del balcó, i per
sempre s'installa sus una cadiera balançadoira, prep del bal-
bé que la matèria l'interessi, acaba fent-hi una be-
con, e per tant que la matèria l'interesse, acaba en i fasent
caina. Quan es desperta, ja és a mitja tarda. Si Elisa
un som. Quand se desperta, déjà[13] *es a mieja vesprada. Si*
surt, ell roman sol, car la soledad no l'espanta pas. Algunes
Elisa sort, el demora sol, car la solesa l'espanta pas. De
vegades, molt poques, pare i filla se'n van a respirar l'aire
vegadas, plan paucas, paire e filha se'n van respirar l'aire
pels afores de la ciutat, però en tornar a casa suat i abor-
a l'enfora de la ciutat, mas en tornant a casa susant e abor-
rit, Bartomeu Casadevall es dol de no haver-se quedat a
rit, Bertomieu Casadevall se dol d'aver pas demorat[14] *a*
la seva gàbia.
la sieu gàbia.

Des de casa, amb els balcons oberts, el bonhome era sen-
De casa estant, amb los balcons oberts, lo bon ome era sen-
sible a totes les remors del carrer, que el penetraven de
sible a totas las rumors de la carriera, que lo penetravan de

---

8. *Tomb : torn. Torn* a un sens diferent en català.

9. *Casa : casa.* En occitàn, leumens *ostal, maison ; casa* es sobretot usitat en parlar foissenc. *Ostal* del català vol dire *ostalariá.*

10. *Fosc* existis en occitàn amb lo sens d'*escur ; a l'entrada de fosc* equival al provençal *a la fosca.*

11. *Sol.* Lo verb *soler* subsistissiá en occitàn vers lo segle XVII.

12. *En acabar* es tanbén una forma gascona e auvernhata.

13. *Ja : dejà. Dejà* es segurament un gallicisme ; *ja* es d'usatge rare e un pauc arcaïc dins aquel sens.

14. *Quedat : demorat.* Aquesta forma existís tanbén en català.

la solemnitat dominical. Els crits perduts dels nois
la solemnitat dominicala. Los crits perduts dels mainatges[15]
del barri que jugaven a arriscats o al fútbol, els d'un
del quartier[16] *que jagavan a barras o al futbol, los d'un*
venedor ambulant de refrescs o de tallades de cindria, el
vendeire ambulant de refrescs o de talhadas de citre, lo
rodolar d'un automobil, el grinyolar llunyà dels tranvies,
redolar d'una automobila, lo cruissir[17] *alunhat dels tranvias,*
i quan la nit era propera els xiscles dels falziots i dels
e quand la nueit era vesina los giscles dels faucils e de las
oronelles que feien zigues-zagues per l'espai.
arondelas que fasián zigas-zagas per l'espaci.

Aquell diumenge Bartomeu havia ja gosat a obrir els
Aquel dimenge Bertomieu aviá déjà gausat dobrir los
balcons. Erem a la primavera. Feia un dia lluminós, dià-
balcons. Erem a la prima. Fasiá un jorn luminós, dia-
fan. La ciutat, com els homes, semblava reposar de les fati-
fàn. La ciutat, com los omes, semblava repausar de las fati-
gues quotidianes i respirar a pler l'aire ple de sentors que
gas quotidianas e respirar à plaser l'aire plen de sentors que
li enviava la muntanya i la brisa salabrosa que li venia de
li enviava la montanha e la brisa salabrosa que li veniá de
la mar. La gent havia invadit els carrers extrems i els
la mar. Las gents avián envaït[18] *las carrieras extremas e los*
parcs, s'havia escampat pel Montjuic i pel Tibidabo, per
parcs, s'eran escampats pel Montjuic e pel Tibidabo, per
Vallvidrera i Vallcarca, per tot allí on trobava aire i
Vallvidrero e Vallcarca, per tot ont trobavan d'aire e
espai, desitjosa de fruir de l'esplendidesa del dia.
d'espaci, desirosas[19] *de gausir de l'esplendor del jorn.*

Bartomeu, des del seu balcó, dominava la falda de
Bartomieu, del sieu balcón estant, dominava lo penjal de

---

15. *Noi : mainatge* o *mainat*. Lo català a *mainada : los cnfants*. En provençal *ninoi* significat *petit, délicat*.

16. *Barri : quartier. Quarter* català a lo meteis sens. *Barri* occità equival a *faubourg* del francés.

17. *Grinyolar : cruissir. Cruixir* del català a lo meteis sens. L'occità a lo simple *grinhar* amb una significaciòn identico.

18. *Invadit : envaït*. En català tanbén *envair*.

19. *Desirosa : desitjosa*. En occità anciàn *desieg* era conegut.

la muntanya, amb les seves clapes de verdor, les seves
la montanha, amb las sieus tacas[20] *de verdor, las sieus*
vil'les blanques, escalonades com relicaris refulgents
villàs blancas, escalonadas com de relicaris resplendents
damunt les grades d'un gran altar. I es recordava de quan
sobre[21] *las grasas d'un grand autar. E se recordava de quand*
era noi i ell hi anava a peu, enfilant-se per les dreceres,
era mainat i el i anava a pe, s'enfilant per las drecieras,
sultant pels matolls i per les arbredes com un cabridell,
sautant pels matasses e per l'arbratge com un cabridón,
sense por de trobar ningú, com no fos un rústec caminant
sens paur de trobar degun, si no foguès un ruste caminant
o un passejador solitari, talment com si es trobés a mil
o un passejaire solitari, com si se trobès a mila
llegües de la ciutat.
legas de la ciutat.

IV

EXTRAIT DE "LA VIDA D'ESOP" de Maxim PLANUD

traduita en lengadocià.

L'endemàn, lo mestre se'n tornet a la ciutat, e Esop fot-
L'endemà, el mestre se'n tornà a la ciutat, i Esop ca-
jant lo camp coma li avián mandat, quand unis capelans
vant[22] *el camp com li havien manat, quan uns capellans*
de Diana o d'autres omes foraviats lo rencontreron e lo
de Diana o altres homes foraviats l'encontraren i el
supliqueron per Jupiter ospitalier de lor ensenhar lo camin
suplicaren per Jupiter hospitaler d'ensenyar-los el camí
que menava a la ciutat. El, après los aver menats
que menava a la ciutat. Ell, després d'haver-los menats
jos l'ombra d'un arbre e los aver servit un repais frugal,
sota[23] *l'ombra d'un arbre i d'haver-los servit un àpat*[24] *frugal,*

---

20. *Clapes : tacas. Taca* es també català.

21. *Damunt : sobre.* Lo provençal a un adverbi *damont.*

22. *Cavant : fotjant.* Lo català *fotja* vol dire *chauchàs, fangàs,* mentre que *cavar* occità equival a *traucar* e *fosegar.*

23. *Sota : jos. Sota* es representat en provençal e gavaudanés. *Jus* existis també en català.

24. *Apat : repais.* Lo rossilhonès a *repeix.*

los aviet coma o demandavan. Esmoguts de reconeissença *els avià com ho demanaven. Moguts de reconeixença* per l'ome que lor aviá donat l'ospitalitat e que s'era *per a l'home que els havia donat l'hospitalitat i que s'havia* fait lor guida, elis leveron las mans cap al cel e lo recom- *fet llur guia, ells llevaren les mans cap al cel e lo recom-* penseron amb lors pregàrias. Esop tornat al camp e can- *pensaren amb llurs pregàries. Esop tornat al camp i can-* sat per la calor e pel tribalh, se daisset arrapar pel som, *sat per la calor i pel treball, es deixà arrapar pel son,* e somiet que vesiá depès davant el la Fortuna que li *i somnià*[25] *que veia dempeus davant ell la Fortuna que li* donava la libertat de la lenga e lo cors de la paraula, amb *donava la llibertat de la llengua i el curs de la paraula, amb* aquela doctrina que pertoca a la faula.
aquella doctrina que pertoca a la faula.

Sulcop despertat, diguet : O ! qu'ai plan dormit, e quin *De cop despertat, digué : O ! que hé ben*[26] *dormit, i quin* bel somi me sembla d'aver vist ! e garatz-aquí consí parli *bell somni*[27] *em sembla haver vist ! i heus aquí com parlo* liurament : BUOU, ASE, RASTEL. Pels Dieus ! entendi d'ont *lliurament :* BOU, ASE, RASCLE[28]. *Pels Deus ! entenc d'on* me ven aquesta gràcia ; coma son estat pietadós e mai *em ve aquesta gràcia ; com he estat pietós i també* ospitalier, ai aquerit una divinitat favorabla. Rendre ser- *hospitaler, he adquirit una divinitat favorable. Retre*[29] *ser-* vici es donc la font de la bona esperança. Atal Esop con- *vei es doncs la font de la bona esperança. Així*[30] *Esop con-* tentat se'n tornet a la fotja. Mas coma lo prefecte del camp *tentat se'n tornà a la cavada. Més com el prefecte del camp* (Zenàs era son nom) vengut cap als obriers ne batiá un per (*Zenàs era el seu nom*) *vingut cap als obrers en batia un per*

---

25. *Somnià : somiet.* Las formas *somiar, somi* son correntas en catalàn.

26. *Plan : ben. Ben* existis tanbén en accitàn.

27. *Somni : somi.* Veire nota 25.

28. *Rastel : rascle.* En lengadocià *rascle* es lo fr. *herse,* mentre que *restell* catalàn designa nostre *rastelat* e nostre *rastelier.*

29. *Rendre : retre.* L'occitàn a *redre.*

30. *Així : atal.* En lemosin e en foissenc *aissí* subsistis ; lo vielh catalàn aviá *aital.*

qualque leugiera negligéncia dins son tribalh, Esop s'es-
qualque lleugera negligència dins el seu treball, Esop s'es-
cridet sul cop : Ome !d'autoritat de qui bates atal lo que
cridà de cop : Home ! d'autoritat de qui bats així el que
n'a pas cap de tort, e cada jorn nos macas temeràriament !
no té cap tort, i cada dia ens maques temeràriament !
o denonciarai tot al mestre. Zenàs, ça que la, tot emba-
ho denunciaré tot al mestre. Zenàs, ça com lla[31], *tot esba-*
lausit en ausint las paraulas d'Esop, se penset : puei qu'Esop
laït en oïr les paraules d'Esop, pensà : puix que Esop
començа a parlar, non me fariá cap de profieit aicí ; me
començа a parlar, no em faria cap profit ací ; em
lo cal donc prevenir ; l'acusarai davant lo mestre, pus leu
cal doncs prevenir-lo ; l'acusaré davant el mestre, més aviat
qu'el meteis o faça e que lo mestre me prive de la sieu
que ell mateix ho faci i que el mestre em privi de la seva
procura. Sus aquò, se'n anet a la ciutat cap al mestre, e
procura. Amb això, se'n anà a la ciutat cap al mestre, i
tot esmogut en s'apropiant d'el : salut, mestre, ço diguet ;
tot commogut en apropar-se d'ell : salut, mestre, digué ;
aqueste li respondet[32] : qu'es aquò que t'a esmogut ?
aquest li respongué : qué és això que t'ha commogut ?
e Zenàs : una causa mostruosa escasuda[33] al camp. — Seriá
i Zenàs : una cosa monstruosa escaiguda al camp. — Seria
qualque arbre qu'auriá portat de fruta dabans lo temps o
qualque arbre que hauria portat fruita abans el temps o
qualque ega qu'aurià polinat contra natura ? — Non pas
qualque egua que hauria parit[34] *contra natura ? — No pas*
aquò : mas Esop, qu'era mut abans, ara s'es mes a par-
això : més Esop, que era mut abans, d'ara s'ha posat a par-
lar. — E vesi, diguet lo mestre que t'agrada pas, puei que
lar. — I veig, digué el mestre que no t'agrada, puix que
lo creses un mostre. — Es vertat, mestre, ço diguet Zenàs,
el creus un monstre. — Es veritat, mestre, digué Zenàs,

---

31. *Ça com lla : ça que la.* Locusions adverbialas parallelas.

32. *Respondet : respongué.* En occitàn tanbén om troba *res-ponguet.*

33. *Escasuda : escaiguda.* Lo vielh catalàn aviá de formas coma *casut, cahut.*

34. *Parit : polinat.* En catalàn, *pollinar* se ditz de la sauma. *Parir* apertén al vielh occitàn.

car li daissi dire tot lo mal que vol contra ieu ; mas ço *car li deixo dir tot el mal que vol contra mi*[35] *; més ço* qu'es insuportable es qu'insulta los Dieus e tu meteis. *que és insuportable és que insulta els Deus i tu mateix.* Encolerit d'aquò lo mestre diguet : Zenàs, gara-aicí, Esop *Encolerit d'això*[36] *el mestre digué : Zenàs, vet-aci, Esop* t'es liurat ; vend-lo, dona-lo, fai-ne ço que voldràs. E quand *t'és lliurat ; ven-lo, dona-lo, fes-ne ço que voldràs. I quan* Zenàs l'aguet recebut amb tot lo poder qu'aviá lo mestre *Zenàs l'hagué rebut amb tot el poder que tenia el mestre* sus el e qu'i renonciet, aqueste diguet : ara ne pos far tot *sobre*[37] *ell i que hi renuncià, aquest digué : ara pots fer tot* ço que te plairà. Escaset, ça que la, qu'un ome que *ço que et plaurà. Escaigué, ça com lla, que un home que* voliá comprar de bestial e que per aquò passava dins *volia comprar bestiar*[38] *i que per això passava dins* aquela contrada, ne demandet a Zenàs. Aqueste li diguet : *aquella contrada, en demanà a Zenàs. Aquest li digué :* non te podi vendre de bestial, mas si vols comprar un esclau *no et puc vendre bestiar, més si vos comprar un esclau* mascle, l'avem aicí. Lo marchand demandet qu'om lo li fesse *mascle, el tenim*[39] *aci. El marxant demanà que hom li fes* venir, e quand l'aguet vist, diguet a Zenàs, en s'esclafint *venir, i quan l'hagué vist, digué a Zenàs, esclafint-se* de rire : d'ont as trait aquela olla ? será un tronc d'arbre o *de riure : d'on has tret aquella olla ? serà un tronc d'arbre o* un ome ? pel segur si non aviá de votz semblariá un oire *un home ? de segur si no tenia veu semblaria un odre* uflat. Consí as retardat mon viatge per aquela abomina- *inflat. Com has retardat el meu viatge per aquella abomina-* nación ? e sus aquò repreniá son camin. Esop, ça que la, *ció ? i amb això reprenia el seu camí. Esop, ça com lla,*

---

35. *Mi : ieu.* Los pronoms *mi, si* an disparegut vers lo segle XVII en Lengadoc.

36. *Això : aquò.* Lo catalàn anciàn sol aviá *aquò.*

37. *Sus : sobre :* La forma *sus* era tanbén catalana.

38. *Bestiar : bestial.* Lo text occitàn avià *cabal* que trobam amb lo meteis sens en catalàn de Lleida.

39. *Avem : tenim.* Lo vielh catalàn expremissiá tanbén la possesión per *haver* e lo marselhés se servis de *tenir.*

lo seguissiá e li disiá que demorès, mas el se revirant : *el seguia i li deia que demorès, més ell girant-se :* fai-te enré vilàn gos, li diguet. Esop, ça que la, respon- *fes-te enrera gos villan, li digué. Esop, ça com lla, respon-* det : diga-me per quina causa es vengut aicí ; — per *gué : digues-me per a quina cosa has vingut ací ; — per a* comprar quicom de bon, mas n'ai pas afar de tu qu'es *camprar quelcom de bo, més no he pas a fer amb tu que ets* inutil e poirit ; — al contrari compra-me, e si i a encara *inútil i podrit ; — al contrari compra'm, i si hi ha encara* qualque fe, te poiriá ajudar força ; — en qué me poi- *qualque fe, et podria ajudar, força ; — en què em po-* riás ajudar, puei que fas del tot fasti?— n'auriás pas a l'ostal *dries ajudar, puix que fas del tot fàstic ? no tindries a casa* de mainatges boleguets e ploraires ? lor fariá l'efieit d'una *nois belluguets i ploraires ? els faria l'efecte d'una* feràmia. Tot risent d'aquò, lo marchand diguet : Zenàs, *fera. Tot rient d'això, el marxant digué : Zenàs,* quant vols d'aquel marrit vas ? — Tres obols, ço diguet *quant ne vols d'aquell vas dolent*[40] *? — Tres obols, digué*[41] aqueste. Lo marchand paguet sul cop los tres obols, en di- *aquest. El marxant pagà de cop els tres obols, dient :* sent : non despensi res, mas tampauc non compri res. Quand *no despenc*[42] *res, més tampoc no compro res. Quan* agueron fait lo viatge e qu'arriberon a l'ostal, dos mainatges *hagueren fet el viatge i que arribaren a casa, dos nois* qu'eran encara amb lor maire, espauruguits a la vista *que eren encara amb llur mare, esporuguits a la vista* d'Esop, se meteron a cridar ; e sul cop, Esop diguet al *d'Esop, es posaren a cridar ; i de cop Esop digué al* marchand : as ara la prova de ço que t'ai promés.
marxant : ara tens la prova de ço que t'he promés.

L. ALIBERT.

---

40. *Dolent : marrit. Dolent* existís tanbén en occitàn.

41. *Ço diguet : digué.* Lo catalàn pot emplegar ço de la meteissa faiçón : *ço és.*

42. *Despensi : despenc.* L'occitàn possedis tanbén lo verb *despendre* e la forma *despenc* apertén al vielh occitàn.

EDICIONS TALVERA

Colleccion *Primadièrs*

Ja pareguts

1. Pierre-Germain Encontre, *Una coursa de bioous.*
2. Jean Pierre Camus, *Les récits historiques ou histoires divertissantes entremeslées de plusieurs agréables rencontres & belles réparties.*
3. Jean Antoine Peyrottes, *Poésias patouèzas del taralié.*
4. Antonin Perbosc, *Fòc nòu.*
5. Lars Gunnari Banck, *Bizzarrie politiche. Over, raccolta, delle più notabili prattiche di stato, nella christianità.*
6. Henri de Rohan, *Intérêts réciproques des princes et des états souverains.*
7. Paolo Coimi, *Historia delle cose di Francia, raccolte fedelmente da Paolo Emilio, da Verona, e recata hora a punto dalla latina in questa nostra lingua volgare.*
8. Pompeu Fabra, Loís Alibèrt, *Occitan e catalan.*

Per paréisser

A. Chassaing, *Le livre de Podio ou Chroniques d'Étienne Médicis* (2 volums)

Sebastian Münster, *La cosmographie universelle de tout le monde*

Colleccion *Esbrigalhs*

Ja pareguts

1. Julian Desaygues, *Marsyas, òc!*

2. Joan Francés Blanc, *Bandièras del mond.*

3. Joan Francés Blanc, *Las comunas d'Occitània.*

4. Joan Francés Blanc, *Las comunas d'Occitània. Segonda edicion.*

5. Pascual Madoz e Ibáñez, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar volum 1 (A-Albondon) Tòme I. Part primièra de l'original.*

6. Pascual Madoz e Ibáñez, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar volum 2 (Albolafia-Alicante) Tòme I. Part segonda de l'original.*

7 a 37. Pascual Madoz e Ibáñez, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar volums 3 a 33.*

38. Joan Josèp Espelit, *Dictionnaire géographique, historique et politique de la France et des Gaules. Vol. I. A—Azy-le-Vif*

39. Joan Josèp Espelit, *Dictionnaire géographique, historique et politique de la France et des Gaules. Vol. II. Baalon—Byans*

Per paréisser

Joan Josèp Espelit, *Dictionnaire géographique, historique et politique de la France et des Gaules. Vol. III a XV.*

Joan Francés Blanc, *Bandièras del mond. Segonda edicion*

Pompeu Fabra, Loís Alibèrt

Occitan e catalan

En 1934, la revista *Òc* publica tres tèxtes fòrts sus l'occitan e sul catalan.
Pompeu Fabra explica cossí se faguèt l'unitat de la lenga catalana.
Lo manifèst secessionista *Desviacions en els conceptes de llengua i de pàtria,* atribuat a Fabra, es seguit de la responsa del quite Fabra, e d'un comentari de Loís Alibèrt. Aqueste nos dona per acabar una comparason del catalan e de l'occitan.

Pompeu Fabra i Poch e Loís Alibèrt son las doas figuras màgers de la codification al sègle passat de la nòstra lenga qu'Albertet de Sisteron disiá catalana e que sèm acostumats a la díser occitana.

ISBN 979-10-90696-74-7. Non pòt pas èster venut.

ISBN 979-10-90696-74-7

Colleccion Primadièrs (ISSN 2118-7398) n°8

EDICIONS TALVERA